מהדורה למורה – מבחן: נאורות, אמנציפציה, מהפכה תעשייתית והשכלה – גרסה בעברית פשוטה (עולים)

טבלת ניקוד, מפתח תשובות, מחוון ותכנון זמן – ואחריהם עותק המבחן

מהדורה למורה

מהדורה למורה – טבלת ניקוד, מפתח תשובות ומחוון

טבלת ניקוד (100 נקודות)

חלק	סעיף	פריטים	נק' לפריט	סה"כ
חלק א'	שאלות בחירה	9	3	27
חלק א'	נכון או לא נכון	4	2	8
חלק א'	מילה והסבר	6	1	6
חלק ב'	ציר זמן	6	1	6
חלק ב'	קטע מקור: שני סוגים של לימוד	3	5	15
חלק ג'	סיבה ותוצאה	2	5	10
חלק ג'	הסבר עם דוגמה	2	5	10
חלק ג'	חיבור מודרך	1 מתוך 2	18	18
סה"כ				**100**

חלק א' – ידע ומושגים

שאלות בחירה

1. **ג. בשכל של האדם** – אנשי הנאורות האמינו שהשכל יכול לשפר את החיים.
2. **ג. סובלנות לכל הדתות** – וולטר רצה סובלנות – לכבד אנשים מדתות אחרות.
3. **ג. הזכות לחיים** – לפי לוק: חיים, חירות ורכוש.
4. **ג. שוויון זכויות ליהודים** – אמנציפציה = שוויון זכויות.
5. **ג. נפוליאון** – נפוליאון, שליט צרפת.
6. **ג. בקהילות נפרדות, עם הגבלות** – היהודים חיו בקהילות, ולא היו להם זכויות שוות.
7. **ג. במפעלים** – המפעלים היו מרכז העבודה החדש.
8. **ג. מסילת רכבת** – קו רכבת לנוסעים ולסחורות.

- 9. **ג. לשלב לימודים כלליים עם המסורת היהודית** – המשכילים רצו גם השכלה כללית וגם יהדות.

נכון או לא נכון

- 1. **נכון**
- 2. **לא נכון** – תיקון: המהפכה התעשייתית התחילה בבריטניה.
- 3. **נכון**
- 4. **לא נכון** – תיקון: משה מנדלסון ושותפיו תרגמו את התורה לשפה הגרמנית.

מילה והסבר

1. זכויות ← **ו** · 2. שוויון ← **ה** · 3. מפעל ← **ג** · 4. עיור ← **א** · 5. משכיל ← **ב** · 6. תרגום ← **ד**

חלק ב' – מיומנויות: ציר זמן וניתוח מקור

ציר זמן

1. ג'ון לוק כותב על זכויות האדם **(1689)**
2. ג'יימס וואט משפר את מנוע הקיטור **(1769)**
3. משה מנדלסון ושותפיו מתרגמים את התורה לגרמנית **(1780–1783)**
4. המהפכה בצרפת **(1789)**
5. נפוליאון מכנס את הסנהדרין הגדולה **(1807)**
6. נפתח קו רכבת בין ליברפול למנצ'סטר **(1830)**

קטע מקור: שני סוגים של לימוד

10. מהם שני סוגי הלימוד שכותב עליהם ויזל? התחילו כך: הסוג הראשון הוא... הסוג השני הוא...
תשובה מצופה: הסוג הראשון הוא "תורת האלוהים" – התורה, המצוות והמסורת. הסוג השני הוא "תורת האדם" – שפה, חשבון, טבע והיסטוריה.

11. לפי ויזל, למה ילד יהודי צריך ללמוד את שני הסוגים? התחילו כך: כי כך הוא...
תשובה מצופה: כי כך הוא יהיה גם יהודי טוב וגם אזרח טוב, יוכל לעבוד ולדבר עם כל אדם.

12. האם אתם מסכימים עם ויזל? כתבו כן או לא, ותנו סיבה אחת. התחילו כך: אני מסכים/מסכימה / לא מסכים/מסכימה כי...
תשובה מצופה: כל תשובה עם סיבה ברורה מקבלת ציון מלא. לדוגמה: אני מסכימה, כי אדם צריך לדעת את המסורת שלו וגם לדעת דברים שעוזרים לו בחיים ובעבודה. (עמדה – 2, סיבה – 3.) הערה למורה: בתקופתו, רבנים רבים התנגדו לחיבור, כי חששו שהלימודים הכלליים יפגעו בלימוד התורה.

חלק ג' – הבנה וכתיבה

סיבה ותוצאה

13. למה הייתה צריכה בריטניה הרבה פחם בזמן המהפכה התעשייתית? התחילו כך: בריטניה הייתה צריכה פחם כי...
תשובה מצופה: בריטניה הייתה צריכה פחם כי שורפים פחם כדי להפעיל את מנועי הקיטור. מנועי הקיטור הפעילו את המכונות במפעלים ואת הרכבות. (סיבה – 3, הקשר למכונות/רכבות – 2.)

14. מה קרה ליהודים בצרפת אחרי שקיבלו שוויון זכויות? כתבו שתי תוצאות. התחילו כך: אחרי שקיבלו שוויון זכויות, היהודים יכלו...
תשובה מצופה: אחרי שקיבלו שוויון זכויות, היהודים יכלו לגור בכל מקום, לעבוד בכל מקצוע וללמוד באוניברסיטה. הם היו אזרחים כמו כולם. (שתי תוצאות נכונות – 5; תוצאה אחת – 3.)

הסבר עם דוגמה

15. הסבירו מה זה "סובלנות". תנו דוגמה מבית הספר. התחילו כך: סובלנות היא... לדוגמה, בבית הספר...
תשובה מצופה: סובלנות היא לכבד אנשים שחושבים אחרת או מאמינים אחרת, גם אם אני לא מסכים איתם. לדוגמה, בבית הספר: לכבד תלמיד מדת אחרת או מארץ אחרת, ולא לצחוק עליו. (הסבר – 3, דוגמה – 2.)

16. הסבירו מה זה "עבודת ילדים" בזמן המהפכה התעשייתית. תנו דוגמה. התחילו כך: עבודת ילדים היא... לדוגמה...
תשובה מצופה: עבודת ילדים היא כשילדים קטנים עובדים כמו מבוגרים, במקום ללמוד ולשחק. לדוגמה: ילדים עבדו במפעלי בדים או במכרות פחם הרבה שעות ביום, בעבודה מסוכנת ובשכר נמוך. (הסבר – 3, דוגמה – 2.)

חיבור מודרך

שאלה א חיבור מודרך: הנאורות וההשכלה. כתבו 5 משפטים: 1. מה זו נאורות? 2. מה זו ההשכלה? 3. מי היה משה מנדלסון? 4. דבר אחד דומה בין הנאורות להשכלה. 5. דבר אחד שונה. משפטי עזר: "הנאורות היא..." · "ההשכלה היא..." · "משה מנדלסון היה..." · "שתיהן..." · "ההבדל הוא ש..."
תשובה מצופה: הנאורות היא תנועה באירופה במאה ה-18 שהאמינה בשכל, בזכויות ובסובלנות. ההשכלה היא תנועה של יהודים שרצו ללמוד גם לימודים כלליים וגם יהדות. משה מנדלסון היה "אבי ההשכלה"; הוא חי בברלין ותרגם את התורה לגרמנית. שתיהן האמינו בשכל ובחשיבות של לימוד. ההבדל הוא שהנאורות הייתה לכל האנשים באירופה, וההשכלה הייתה של יהודים, ורצתה לשמור גם על המסורת ועל השפה העברית.

שאלה ב חיבור מודרך: החיים בעיר בזמן המהפכה התעשייתית. כתבו 5 משפטים: 1. איפה התחילה המהפכה התעשייתית? 2. למה אנשים עברו לעיר? 3. איפה עבדו? 4. שתי בעיות בחיים בעיר. 5. מה עשו כדי לפתור בעיה אחת? משפטי עזר: "המהפכה התעשייתית התחילה ב..." · "אנשים עברו לעיר כי..." · "הם עבדו ב..." · "בעיה אחת היא... בעיה שנייה היא..." · "כדי לפתור את הבעיה..."
תשובה מצופה: המהפכה התעשייתית התחילה בבריטניה במאה ה-18. אנשים עברו לעיר כי שם הייתה עבודה במפעלים. הם עבדו במפעלים ובמכרות, הרבה שעות ביום. בעיה אחת היא צפיפות ולכלוך בבתים; בעיה שנייה היא עבודת ילדים. כדי לפתור את הבעיה, הפרלמנט בבריטניה חוקק חוקים שהגבילו את עבודת הילדים (למשל ב-1833), והפועלים התארגנו באיגודים.

מחוון לשאלת ההרחבה

קריטריון	נק'	רמות
עונים על כל 5 השלבים	6	מלא: 5 שלבים (6) / חלקי: 3–4 שלבים (3–4) / לא: 1–2 שלבים (0–2)
עובדות נכונות (שמות, מקומות, שנים)	6	מלא: שתי עובדות נכונות ויותר (6) / חלקי: עובדה אחת (3) / לא: אין (0)

הסבר במילים שלכם (דומה/שונה או בעיה/פתרון)	4	מלא: ברור (4) / חלקי: קצר מאוד (2) / לא: אין (0)
הבנת המשפטים (לא בודקים שגיאות כתיב)	2	מלא: אפשר להבין את כל המשפטים (2) / חלקי: חלק מהמשפטים (1) / לא: (0)

לוודא:

- דברי ויזל מובאים בעיבוד פשוט מאוד, לא כציטוט מדויק.
- מילון המונחים: התרגומים לאמהרית (במיוחד "עריץ נאור", "אמנציפציה", "משכיל", "השכלה") ולערבית – מומלץ לבדוק עם דובר/ת השפה.
- תרגום התורה עם ה"ביאור" יצא בשנים 1780–1783.

עותק המבחן לתלמיד/ה

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

הוראות

- קראו כל שאלה לאט.
- לא מבינים מילה? חפשו אותה במילון בסוף המבחן.
- בשאלות בחירה יש 3 תשובות. הקיפו תשובה אחת.
- אפשר להשתמש בבנק המילים.
- בחיבור בוחרים שאלה אחת. סך הכול: 100 נקודות. בהצלחה!

⏱️ תכנון זמן מומלץ

שלב	דקות
חלק א' – בחירה, נכון/לא נכון והתאמת מושגים	25
חלק ב' – ציר זמן וקטע מקור	20
חלק ג' – ארבע שאלות קצרות	20
חלק ג' – חיבור מודרך (בחירה אחת)	20
בדיקה חוזרת	5

חלק	נקודות	ניקוד שקיבלתי
חלק א' – ידע ומושגים	41	
חלק ב' – מיומנויות: ציר זמן וניתוח מקור	21	
חלק ג' – הבנה וכתיבה	38	
סה"כ	**100**	

חלק א' – ידע ומושגים

בחלק הזה 19 שאלות קצרות (41 נקודות).

שאלות בחירה

27 נק'

הקיפו את התשובה הנכונה (3 נקודות לכל שאלה).

1. במאה ה-18 הייתה באירופה תנועה בשם "נאורות". במה האמינו אנשי הנאורות? 3

◯ א. בכוח של המלך בלבד

◯ ב. במסורת בלבד, בלי שאלות

◯ ג. בשכל של האדם

2. וולטר היה הוגה של הנאורות. מה הוא רצה? 3

◯ א. מלחמה בין דתות

◯ ב. שכולם יאמינו באותה דת

◯ ג. סובלנות לכל הדתות

3. ג'ון לוק אמר שלכל אדם יש זכויות. איזו זכות? 3

◯ א. הזכות להיות מלך

◯ ב. הזכות לא לשלם מס

◯ ג. הזכות לחיים

4. מה זה "אמנציפציה"? 3

◯ א. מכונה חדשה

◯ ב. עיתון בעברית

◯ ג. שוויון זכויות ליהודים

5. מי כינס את "הסנהדרין הגדולה" בפריז בשנת 1807? 3

◯ א. משה מנדלסון

◯ ב. ג'יימס וואט

◯ ג. נפוליאון

6. לפני האמנציפציה, איך חיו רוב היהודים באירופה? 3

◯ א. כמו כל האזרחים, בלי הגבלות

◯ ב. רק בכפרים, בלי קהילה

◯ ג. בקהילות נפרדות, עם הגבלות

7. איפה עבדו רוב הפועלים בזמן המהפכה התעשייתית? 3

◯ א. בארמונות

◯ ב. בבתי ספר

◯ ג. במפעלים

8. מה נבנה בבריטניה בשנת 1830 בין ליברפול למנצ'סטר? 3

◯ א. ארמון

◯ ב. בית ספר

◯ ג. מסילת רכבת

9. מה רצו המשכילים? 3

◯ א. להפסיק ללמוד

◯ ב. ללמוד רק מתמטיקה

◯ ג. לשלב לימודים כלליים עם המסורת היהודית

נכון או לא נכון

8 נק'

סמנו נכון או לא נכון. אם לא נכון – כתבו את המשפט הנכון (2 נקודות לכל משפט).

#	משפט	נכון / לא נכון	תיקון (אם לא נכון)
1	הוגי הנאורות האמינו שהשכל יכול לשפר את החיים.	◯ נכון ◯ לא נכון	
2	המהפכה התעשייתית התחילה ברוסיה.	◯ נכון ◯ לא נכון	
3	יהודי צרפת קיבלו שוויון זכויות בשנת 1791.	◯ נכון ◯ לא נכון	
4	משה מנדלסון תרגם את התורה לשפה הסינית.	◯ נכון ◯ לא נכון	

מילה והסבר

6 נק'

מתחו קו בין המילה להסבר שלה (נקודה לכל התאמה).

בנק מילים: זכויות | שוויון | מפעל | עיור | משכיל | תרגום

מושג	אות	הגדרה
1. זכויות		א. הרבה אנשים עוברים מהכפר לעיר.
2. שוויון		ב. יהודי שאוהב ללמוד גם מדעים וגם יהדות.
3. מפעל		ג. מקום גדול עם מכונות שמייצרים בו מוצרים.
4. עיור		ד. להעביר טקסט משפה אחת לשפה אחרת.
5. משכיל		ה. כל האנשים שווים לפני החוק.
6. תרגום		ו. מה שמגיע לכל אדם, כמו חיים וחירות.

חלק ב' – מיומנויות: ציר זמן וניתוח מקור

בחלק הזה תסדרו אירועים לפי הזמן ותקראו קטע מקור (21 נקודות).

ציר זמן

6 נק'

סדרו את האירועים לפי השנים, מהמוקדם למאוחר (נקודה לכל אירוע).

אירוע	מספר בסדר (1 = המוקדם)
ג'יימס וואט משפר את מנוע הקיטור	
ג'ון לוק כותב על זכויות האדם	
המהפכה בצרפת	
משה מנדלסון ושותפיו מתרגמים את התורה לגרמנית	
נפוליאון מכנס את הסנהדרין הגדולה	
נפתח קו רכבת בין ליברפול למנצ'סטר	

קטע מקור: שני סוגים של לימוד

15 נק'

קראו את הקטע וענו על השאלות (5 נקודות לכל שאלה).

מקור מעובד לתרגול

על פי רעיונותיו של נפתלי הרץ ויזל בחיבור "דברי שלום ואמת" (1782)

נפתלי הרץ ויזל היה משכיל. הוא כתב: "יש שני סוגים של לימוד. הסוג הראשון: תורת האלוהים – התורה, המצוות והמסורת. הסוג השני: תורת האדם – שפה טובה, חשבון, טבע והיסטוריה. ילד יהודי צריך ללמוד את שני הסוגים. כך הוא יהיה יהודי טוב וגם אזרח טוב, ויוכל לעבוד ולדבר עם כל אדם."

10. מהם שני סוגי הלימוד שכותב עליהם ויזל? התחילו כך: הסוג הראשון הוא... הסוג השני הוא... 5

11. לפי ויזל, למה ילד יהודי צריך ללמוד את שני הסוגים? התחילו כך: כי כך הוא... 5

12. האם אתם מסכימים עם ויזל? כתבו כן או לא, ותנו סיבה אחת. התחילו כך: אני מסכים/מסכימה / לא מסכים/מסכימה כי... 5

חלק ג' – הבנה וכתיבה

בחלק הזה 4 שאלות קצרות וחיבור מודרך אחד לבחירתכם (38 נקודות).

סיבה ותוצאה

10 נק'

ענו על שתי השאלות (5 נקודות לכל שאלה).

בנק מילים: מנוע קיטור | מכונות | רכבות | לגור | לעבוד | ללמוד | אזרחים

13. למה הייתה צריכה בריטניה הרבה פחם בזמן המהפכה התעשייתית? התחילו כך: בריטניה הייתה צריכה פחם כי...

5

14. מה קרה ליהודים בצרפת אחרי שקיבלו שוויון זכויות? כתבו שתי תוצאות. התחילו כך: אחרי שקיבלו שוויון זכויות, היהודים יכלו...

5

הסבר עם דוגמה

10 נק'

ענו על שתי השאלות (5 נקודות לכל שאלה).

בנק מילים: לכבד | דת | דעה | מפעל | מכרה | מסוכן | שכר

15. הסבירו מה זה "סובלנות". תנו דוגמה מבית הספר. התחילו כך: סובלנות היא... לדוגמה, בבית הספר...

5

16. הסבירו מה זה "עבודת ילדים" בזמן המהפכה התעשייתית. תנו דוגמה. התחילו כך: עבודת ילדים היא... לדוגמה...

5

חיבור מודרך

18 נק'

בחרו שאלה אחת וכתבו 5 משפטים לפי השלבים (18 נקודות). אפשר לכתוב משפטים קצרים.

בחרו שאלה אחת וענו עליה.

◯ שאלה א (השוואה): חיבור מודרך: הנאורות וההשכלה. כתבו 5 משפטים: 1. מה זו נאורות? 2. מה זו השכלה? 3. מי היה משה מנדלסון? 4. דבר אחד דומה בין הנאורות להשכלה. 5. דבר אחד שונה. משפטי עזר: "הנאורות היא..." · "ההשכלה היא..." · "משה מנדלסון היה..." · "שתיהן..." · "ההבדל הוא ש..."

◯ שאלה ב (סיבה ותוצאה): חיבור מודרך: החיים בעיר בזמן המהפכה התעשייתית. כתבו 5 משפטים: 1. איפה התחילה המהפכה התעשייתית? 2. למה אנשים עברו לעיר? 3. איפה עבדו? 4. שתי בעיות בחיים בעיר. 5. מה עשו כדי לפתור בעיה אחת? משפטי עזר: "המהפכה התעשייתית התחילה ב..." · "אנשים עברו לעיר כי..." · "הם עבדו ב..." · "בעיה אחת היא... בעיה שנייה היא..." · "כדי לפתור את הבעיה..."

✂ **רגע אחרי המבחן:** השאלה שהכי הצלחתי בה: _____ · נושא שארצה לחזור עליו: _____

מילון מושגים (6 שפות)

התרגומים לעזרה בלבד – לוודא עם דוברי השפה.

עברית	English	Русский	አማርኛ	العربية	Français
נאורות	the Enlightenment	Просвещение	የብርሃን ዘመን	عصر التنوير	les Lumières
שכל / תבונה	reason	разум	አእምሮ / ምክንያታዊነት	العقل	la raison
זכויות	rights	права	መብቶች	حقوق	droits
זכויות טבעיות	natural rights	естественные права	ተፈጥሯዊ መብቶች	الحقوق الطبيعية	droits naturels
שוויון	equality	равенство	እኩልነት	المساواة	égalité
חירות	liberty, freedom	свобода	ነጻነት	الحرية	liberté
סובלנות	tolerance	терпимость	መቻቻል	التسامح	tolérance
הפרדת רשויות	separation of powers	разделение властей	የሥልጣን ክፍፍል	فصل السلطات	séparation des pouvoirs
שלטון	government, rule	власть, правление	መንግሥት / አገዛዝ	الحكم	gouvernement
מלך	king	король	ንጉሥ	ملك	roi
עריץ נאור	enlightened despot	просвещённый монарх	ብሩህ አምባገነን	المستبد المستنير	despote éclairé
מהפכה	revolution	революция	አብዮት	ثورة	révolution
אזרח	citizen	гражданин	ዜጋ	مواطن	citoyen
אמנציפציה	emancipation (equal rights)	эмансипация	ነጻ መውጣት (የእኩል መብት ማግኘት)	التحرر (المساواة في الحقوق)	émancipation
קהילה	community	община	ማኅበረሰብ	جماعة، مجتمع محلي	communauté
גטו	ghetto	гетто	ጌቶ	غيتو	ghetto
אפליה	discrimination	дискриминация	መድልዎ	التمييز	discrimination
חוק	law	закон	ሕግ	قانون	loi
נאמנות	loyalty	верность	ታማኝነት	الولاء	loyauté
דת	religion	религия	ሃይማኖት	دين	religion
המהפכה התעשייתית	the Industrial Revolution	промышленная революция	የኢንዱስትሪ አብዮት	الثورة الصناعية	la révolution industrielle
מפעל	factory	фабрика	ፋብሪካ	مصنع	usine

מכונה	machine	ማሽን	машина, станок	machine	آلة
מנוע קיטור	steam engine	የእንፋሎት ሞተር	паровая машина	machine à vapeur	المحرك البخاري
פחם	coal	የድንጋይ ከሰል	уголь	charbon	فحم
רכבת	train, railway	ባቡር	поезд, железная дорога	train, chemin de fer	قطار، سكة حديد
פועל	worker	ሠራተኛ	рабочий	ouvrier	عامل
מעמד הפועלים	the working class	የሠራተኛ መደብ	рабочий класс	la classe ouvrière	الطبقة العاملة
שכר	wage, salary	ደመወዝ	заработная плата	salaire	أجر
עיור	urbanization	ከተሜነት	урбанизация	urbanisation	التحضّر
עבודת ילדים	child labour	የሕፃናት ጉልበት ሥራ	детский труд	travail des enfants	عمالة الأطفال
הון	capital (money for investment)	ካፒታል	капитал	capital	رأس المال
תנועת ההשכלה	the Haskalah (Jewish Enlightenment)	ሃስካላ (የአይሁድ የብርሃን እንቅስቃሴ)	Гаскала (еврейское Просвещение)	la Haskala (les Lumières juives)	الهسكلاه (التنوير اليهودي)
משכיל	maskil (supporter of the Haskalah)	ማስኪል (የሃስካላ ደጋፊ)	маскил (сторонник Гаскалы)	maskil (partisan de la Haskala)	ماسكيل (من أنصار الهسكلاه)
חינוך	education	ትምህርት	образование, воспитание	éducation	التعليم، التربية
תרגום	translation	ትርጉም	перевод	traduction	ترجمة
כתב עת / עיתון	journal, newspaper	መጽሔት / ጋዜጣ	журнал, газета	revue, journal	مجلة، صحيفة
מסורת	tradition	ትውፊት / ባህል	традиция	tradition	تقليد
התנגדות	opposition	ተቃውሞ	сопротивление, оппозиция	opposition	معارضة
מקור היסטורי	historical source	ታሪካዊ ምንጭ	исторический источник	source historique	مصدر تاريخي
סיבה	cause, reason	ምክንያት	причина	cause	سبب
תוצאה	result, consequence	ውጤት	результат, следствие	conséquence	نتيجة